

AGNIESZKA ŚLIWA

<https://orcid.org/0000-0003-3247-0659>

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Życie społeczne i kulturalne na łamach czasopisma zakładowego „Walczymy o Stal” w latach 1953–1956¹

Streszczenie

Tematem artykułu jest ukazanie życia społecznego i kulturalnego lokalnej społeczności Ostrowca Świętokrzyskiego i okolic na łamach czasopisma „Walczymy o Stal” w latach 1953–1956. Autorka poddała analizie prasoznawczej pismo zakładowe „Walczymy o Stal” za lata 1953–1956. W artykule zaprezentowano ponadto wybrane przykłady prasy regionu kieleckiego w Polsce Ludowej, scharakteryzowano wybrane instytucje kultury ze szczególnym uwzględnieniem zakładowych instytucji kultury. Jak wykazała analiza, głównym ośrodkiem życia kulturalnego był Zakładowy Dom Kultury w Ostrowcu Świętokrzyskim. Tam bowiem odbywała się większość imprez o charakterze kulturowym, a także działały różnorodne sekcje. Do tej grupy instytucji zaliczono również: prężnie działający Ostrowiecki Dom Robotniczy, Klub Fabryczny, Osiedlowy Dom Kultury, biblioteki, a także kina.

Słowa kluczowe: prasa zakładowa, „Walczymy o Stal”, działalność społeczno-kulturalna, propaganda polityczna, PZPR, Ostrowiec Świętokrzyski

¹ Publikacja przygotowana/finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą DIALOG w latach 2019–2021. Jest wynikiem udziału w projekcie badawczym pt. „Ośrodek badań historii kobiet”, nr 0016/DLG/2019/10.

SOCIAL AND CULTURAL LIFE IN THE PAGES OF THE COMPANY'S MAGAZINE *WALCZYMY O STAL* IN THE YEARS 1953–1956

Abstract

The following article will show social and cultural life on the pages of the weekly *Walczymy o Stal* [We Fight for Steel]. Author has analysed the content of the periodical published between 1953–1956 and presented examples of the regional press of the Kielce region published at that time. The analysis shows that the main center of cultural life was the Company's Culture House, which was the central hub of all cultural events. Besides, the Company's House of Culture, its activities also led institutions such as the Ostrowiec Workers' House, Factory Club, the Housing Culture Center, libraries and cinemas.

Keywords: factory newspapers, *Walczymy o Stal*, socio-cultural activity, political propaganda, the Communist Party, Ostrowiec Świętokrzyski

Wstęp

Ważne miejsce w historii miasta Ostrowca Świętokrzyskiego zajmowała Huta im. Marcelego Nowotki, jak również wydawany przez zakład periodyk „Walczymy o Stal”. Tytuł ten stanowi przedmiot niniejszego artykułu, którego celem jest zobrazowanie życia społecznego i kulturalnego w latach 1953–1956 prezentowanego na łamach tego czasopisma. Autorka poddała analizie prasoznawczej periodyk „Walczymy o Stal”. Wykorzystała klasyczną metodę badawczą – analizę zawartości prasy (ilościową i jakościową), według Walerego Pisarka².

Pierwszy numer ukazał się 15 stycznia 1951 r. Wydanie periodyku zbiegło się z szóstą rocznicą wyzwolenia Ostrowca Świętokrzyskiego spod okupacji hitlerowskiej³.

Cezurę początkową analizy wyznacza rok 1953, ponieważ numery czasopisma „Walczymy o Stal” z lat 1951–1952 nie zachowały się ani w archiwach redakcyjnych, ani państwowych.

² Walery Pisarek, *Analiza zawartości prasy*, (Kraków: Ośrodek Badań Prasoznawczych, 1983).

³ Agnieszka Śliwa, „PZPR a prasa fachowa na przykładzie »Walczymy O Stal«”, w: Małgorzata Dajnowicz, Adam Miodowski (red.), *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku. Prasa organizacji politycznych*, (Białystok: Wydawnictwo Humanica, 2017), 279.

Powojenna Polska stała się areną wielkich zmian społecznych, będących konsekwencją wojny i okupacji, a także polityki nowych władz. Lata 50. XX w. to czas, w którym ugruntował się nowy ustrój i nowe stosunki społeczne. Znacjonalizowany przemysł, cenzura, centralnie sterowana gospodarka to cechy silnego państwa, mającego wpływ na każdy element życia obywatela.

Natomiast cezurę końcową analizy wyznacza rok 1956, był to czas przełomu politycznego – destalinizacji. Państwo polskie zrezygnowało z pewnych elementów ówczesnej polityki, którą zaczęto powszechnie krytykować⁴.

Śmierć Stalina i nastająca „odwilż” to czas łagodzenia terrorku, a także zmniejszania wpływu władzy na życie społeczne. Wpłynęło to również na liberalizację polityki kulturalnej, mowa tu o publikacji zakazanych książek, pojawianiu się nowych czasopism czy wyświetlaniu w kinach zachodnich filmów.

„Odwilż” wypełniała różnorodne sfery życia społecznego, umożliwiała dyskusję, przełamując fasadowość życia publicznego⁵. Zaczęto publicznie formułować i wygłaszać opinie, w szczególności na temat pracy zawodowej kobiet, a także polityki społecznej państwa, ponadto rozważano nową politykę zatrudnienia kobiet.

Na łamach prasy, w fabrykach, kopalniach czy hutach uważnie zastanawiano się nad powrotem kobiet do domu. Poddana wówczas ostrej krytyce polityka „produktywizacji” przyniosła odwrót od stalinowskiej praktyki zatrudnienia. Proces aktywizacji zawodowej kobiet stał się nieodwracalny, dając początek nowym przemianom obyczajowym w Polsce.

Prasa regionu kieleckiego w Polsce Ludowej (wybrane przykłady)

Prasa Kielecczyzny w okresie PRL-u zmagiała się z wieloma trudnościami. Druga wojna światowa spowodowała ogromne straty ludzkie i zniszczenia materialne. Nie ominęło to świata mediów. Brakowało doświadczonych dziennikarzy i wykwalifikowanych dru-

⁴ Natalia Jarska, *Kobiety z marmuru. Robotnice w Polsce w latach 1945–1960*, (Warszawa: IPN Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2015), 204.

⁵ Ibidem.

karzy. Nie było dostatecznej ilości papieru, farb ani drukarni. Fatalne warunki nie powstrzymały jednak rozwoju prasy. Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN) przywiązywał dużą wagę do działalności wydawniczej, wiedząc, że właśnie poprzez prasę najszybciej poinformuje naród polski o powołaniu nowej władzy i zasadach jej działania⁶. Alina Słomkowska wyodrębniła cztery podstawowe etapy rozwoju dziennikarstwa w Polsce Ludowej:

1. 1944–1948/1949 – od ustanowienia władzy ludowej i ogłoszenia Manifestu PKWN do zjednoczenia ruchu młodzieżowego, robotniczego, ludowego i połączenia związanej z nimi prasy i wydawców;
2. 1950–1957 – od zjednoczenia ruchu młodzieżowego, robotniczego, ludowego do zmian związanych z postanowieniami IX i X Plenum KC PZPR;
3. 1958–1970 – do VII Plenum KC PZPR;
4. 1971–1989 – od VII i VIII Plenum KC PZPR⁷.

Pierwszy powojenny system prasowy ukształtował się w latach 1945–1947. Składała się na niego prasa stronnictw politycznych: Polskiej Partii Robotniczej, Polskiej Partii Socjalistycznej, Stronnictwa Pracy, Stronnictwa Demokratycznego, Polskiego Stronnictwa Ludowego oraz prasa „czytelnikowska”, katolicka i podziemna⁸.

Na Kielecczyźnie prasę wydawały wówczas: komitety PPR, PSL, PPS, Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy (WUIiP), organizacje społeczne, organizacje samorządowe, zakłady pracy, związki zawodowe, towarzystwa kulturalno-oświatowe, spółdzielnie, szkoły, instytucje religijne. Zabrakło prasy „czytelnikowskiej”, SD, SL, SP. Najprężniej działał WUIiP⁹.

Środowisko dziennikarskie wówczas było dość liczne i trudno nawet określić, kto był tylko współpracownikiem, a kto rzeczywistym dziennikarzem danego pisma. Pierwszymi redaktorami były

⁶ Maria Siuda, *Prasa województwa kieleckiego w latach 1944–1989. Studium historyczno-prasoznawcze*, (Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego 2012), 27.

⁷ Alina Słomkowska, *Prasa w PRL. Szkice historyczne*, (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1980), 49.

⁸ Mieczysława Adamczyk, *Cztery epoki prasy Kielecczyzny 1811–1956*, (Kielce: Kieleckie Towarzystwo Naukowe 1991), 109.

⁹ Ibidem.

osoby działające w prasie jeszcze przed wojną¹⁰. Na ziemi kielecko-radomskiej za dziennikarzy uznano wówczas 461 osób¹¹.

W latach 1944–1989 na Kielecczyźnie wydawano 270 pism, z czego 132 tytuły w Kielcach, 52 w Radomiu, po 12 w Ostrowcu Świętokrzyskim i Skarżysku-Kamiennej, Starachowicach – 13 i Sandomierzu 10 tytułów prasowych¹². Działalność wydawnicza mniejszych miast, np.: Ostrowca Świętokrzyskiego, Starachowicz czy Skarżyska-Kamiennej, wiązała się ściśle z wydawaniem periodyków w działających tam zakładach pracy, wzbogacając segment prasy zakładowej¹³.

W myśl typologii, jaką przyjęła Maria Siuda w swej publikacji¹⁴, analizując prasę Kielecczyzny, uwzględniając przy tym kryterium treściowo-wydawnicze, wyróżniono sześć zasadniczych grup prasy:

- ogólnoinformacyjną – ważną rolę w społeczeństwie pełniły periodyki, dostarczając informacji lokalnych, krajowych i międzynarodowych. Najważniejsze pisma ogólnoinformacyjne Kielecczyzny w okresie PRL to: „Ziemia Kielecka”, „Dziennik Powszechny”, „Życie Radomskie”, „Słowo Ludu”, „Echo Dnia”;
- polityczną – partie polityczne uznały bowiem prasę za instrument propagandy. Typ prasy politycznej reprezentowany był przez liczne tytuły, w tym: „Świt”, „Fakty i Opinie”, „Tygodnik Radomski” czy „Życie Robotnicze”;
- społeczno-kulturalną – straty i ogromne zniszczenia drugiej wojny światowej stały się bodźcem do odrodzenia kultury. Jako pierwsze w tej grupie pojawiły się periodyki wydawane przez Zarząd Okręgu Ligi Morskiej w Kiel-

¹⁰ Mieczysław Kaleta, „Kształtowanie się środowiska dziennikarskiego na Kielecczyźnie w Polsce Ludowej”, w: Mieczysław Adamczyk (red.), *Prasa regionalna w 40-leciu Polski Ludowej*, (Kielce: Kielecki Oddział Instytutu Kształcenia Nauczycieli, 1987), 176.

¹¹ Kinga Niekurzak, „Życie kulturalne w Ostrowcu Świętokrzyskim w latach 1951–1981 na łamach tygodnika »Walczyliśmy o Stal«”, praca lic., (Kielce: Uniwersytet Jana Kochanowskiego, 2016), mps, kopia pracy w posiadaniu autorki artykułu; obliczenia autorki na podstawie indeksu nazwisk zawartego w książce Jolanty Kępy-Mętrak, *Ustawicznie czujni... O dziennikarzach regionu kielecko-radomskiego (i nie tylko)*, (Warszawa: Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, 2012), 277–284.

¹² Maria Siuda, *Prasa województwa kieleckiego w latach 1944–1989*, 104–106.

¹³ Ibidem, 105.

¹⁴ Ibidem, 111–194.

- cach – „Dni Morza” czy „Przegląd Morski”. Ponadto rozpowszechnianiem informacji o wydarzeniach kulturalnych w regionie, popularyzowaniem literatury i sztuki zajmowały się czasopisma: „Cychry”, „Ziemia Kielecka”, „Przemiany”, „Zeszyty Kieleckie”, „Plotkara”, „Nad Kamienną”, a także „Ziemia Opatowska” i inne;
- naukową, metodyczną i szkolną – czasopisma o treści specjalnej, tworzone przez młodzież i środowiska naukowe, periodyki poświęcone problemom dydaktycznym, metodycznym i pedagogicznym. Należą do nich: „Rocznik Świętokrzyski”, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach”, „Nauczanie Początkowe”, „Przedświt” i „Notabene”;
 - religijną – prasa ta miała dużą siłę oddziaływania. Na jej szpaltach drukowano artykuły o tematyce teologicznej, zarządzenia władz diecezjalnych, Episkopatu Polski, Stolicy Apostolskiej, a także popularyzowano zabytki sztuki sakralnej na Kielecczyźnie. Czasopisma reprezentujące tę grupę to: „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, „Współczesna Ambona” czy „Kronika Diecezji Sandomierskiej”;
 - zakładową – najwięcej czasopism zakładowych powstało w latach 50. XX w. Były one jednym z elementów oddziaływania na kształtującą się wówczas klasę robotniczą. Ich tworzeniem zajmowały się głównie komitety fabryczne oraz samorządy robotnicze.

Czasopiśmiennictwo zakładowe swą wieloletnią działalność wydawniczą zawdzięczało założeniom ówczesnej polityki informacyjnej i propagandowej, jaką narzucała Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Do najważniejszych tytułów periodyków zakładowych na Kielecczyźnie możemy zaliczyć:

- najstarsze ostrowieckie czasopismo „Walczymy o Stal” (1951–1989);
- starachowickie „Budujemy Samochody” (1952–1990);
- skarżyskie „Nasze Słowo” (1954–1977, ostatni numer wydany w 1982 r.), kontynuacja „Głosu Metalowca” ukazującego się od 1952 r. Ostatnie numery pisma wydane w 1977 i 1982 r.;
- radomskie „Życie Załogi” (1955–1977), wcześniej „Na Warcie Pokoju” – 1953 r., tytuł zmieniony na „Na Straży Pokoju” – pismo ukazujące się w latach 1953–1955;

- „Radomskie Echo Skórzanych” (1959–1971) – kontynuacja „Obuwnika Radomskiego” (1956–1959), następnie kontynuowany przez „Echo Skórzanych” (1971–1975);
- „Słowo Chemaru”, wcześniej „Słowo Armatur” – dwutygodnik Zakładów Chemicznych i Armatury Przemysłowej w Kielcach, wydawany od 1959 do 1981 r.¹⁵

„Walczymy o Stal” – charakterystyka formalnowydawnicza

„Walczymy o Stal” nosi zaszczytne miano najstarszego czasopisma zakładowego na Kielecczyźnie¹⁶. W sierpniu 1950 r. na egzekutywie Komitetu Fabrycznego PZPR złożono wniosek, by poczynić starania o założenie własnego pisma¹⁷. Inicjatywa podjęta przez aktyw organizacji partyjnej Huty Ostrowiec została szeroko poparta przez władze miasta, społeczeństwo lokalne, a także przez załogę zakładu. Ostateczna decyzja o wydawaniu periodyku zapadła za sprawą wojewódzkiej instancji partyjnej¹⁸. Redakcję czasopisma oparto na członkach społecznego klubu korespondentów „Słowa Ludu”: Eugeniuszu Stępiu, Metodiuszu Bartniku i Danielu Dzieciaszku¹⁹.

Pierwszy numer periodyku ukazał się 15 stycznia 1951 r., na czele zespołu redakcyjnego stanął Eugeniusz Stępień²⁰ i pełnił

¹⁵ Ibidem, 107; Mieczysław Adamczyk, Jolanta Dzieniakowska, *Prasa Kielecczyzny w latach 1811–1989*, t. 2: 1945–1989, (Kielce: Wszechnica Świętokrzyska, 1996), 39–50.

¹⁶ Mieczysław Adamczyk, *Prasa Kielecczyzny – tradycje i współczesność*, (Warszawa–Kielce: Instytut Kształcenia Nauczycieli: Oddział Doskonalenia Nauczycieli, 1987), 263.

¹⁷ „Walczymy o Stal» – najstarsza gazeta zakładowa w Kielecczyźnie”, w: *Dwudziestolecie gazet zakładowych Kielecczyzny*, (Kielce: Wojewódzka Komisja Związków Zawodowych, 1971), 7.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem; Kinga Niekurzak, „Walczymy o Stal» jako przykład pisma zakładowego – charakterystyka tytułu”, *Infotezy. Periodyk naukowy poświęcony mediom i nauce o informacji*, t. 6, nr 1, 2018, 2.

²⁰ Eugeniusz Stępień, pierwszy redaktor naczelny pisma „Walczymy o Stal”. Stanowisko to pełnił do 1951 r., a następnie w latach 1967–1968. Jego następcami byli kolejno: Daniel Dzieciaszek, dziennikarz związany ze „Słowem Ludu”, ekonomista. Funkcję tę sprawował do 1956 r. W latach 1960–1961 redakcją kierował Jerzy Łada. Jego następcą został ekonomista Jan Klimek. W latach 1964–1968 stanowisko to piastował Wiesław Borczyk – prawnik, członek PZPR, w 1980 r. prezydent Ostrowca Świętokrzyskiego. Od 1969 do 1971 r. redaktorem był Marian Machula. Jego następcą została Wanda Woźniak, była pierwszą kobietą z wykształceniem dziennikarskim w redakcji pisma, członek Związku Zawodowego Hutników, PZPR, funkcję tę pełniła do 1980 r. Osoba, która najdłużej kierowała redakcją czasopisma był Wojciech Turczyński – filolog, polonista, członek Klubu Dziennikarzy Gazet Zakładowych, kieleckiego oddziału Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i PZPR. Objął kierownictwo pod koniec 1980 r. Przeprowadził pismo przez trudny dla Pol-

tę funkcję do października 1951 r. Czasopismo do lat 70. XX w. funkcjonowało dzięki licznym korespondentom wydziałowym i współpracownikom, należeli do nich również fotoreporterzy i sekretarki²¹. Do najaktywniejszych współpracowników pisma należeli: Metodiusz Bartnik (korespondent „Słowa Ludu”, poseł na sejm), Zdzisław Banasik, Eligiusz Fryz, Janusz Fudalej, Stanisław Karabin (1950–1958), Władysław Mielcarz (od 1959 r.), Waław Włostowski (od 1965 r.), Zdzisław Wojtał, Stanisław Kaniowski i inni²².

„Walcówka” od 1951 r. ukazywała się w każdą sobotę. W 1965 r. dzień ten zmieniono na poniedziałek²³. Na przestrzeni dwudziestu lat ukazywania się pismo trzykrotnie zmieniało swój format. Pierwszy numer został wydany w formacie B-2, od maja 1957 r. wprowadzono format B-3, następnie od lipca 1965 r. ponownie przywrócono format B-2, w większości numerów zachowując objętość 4 stron²⁴. Wielokrotnie zmieniano również wygląd winiety²⁵. Nakład pisma kształtował się w wysokości od 5 tys. do 10 tys. egzemplarzy. Najczęściej stosowaną formą dziennikarską w periodyku była informacja (50%), a także komentarz, wywiad, felieton, reportaż czy rysunek satyryczny²⁶. Kolportażem „Walcówki” zajmowały się związki zawodowe oraz kolporterzy wydziałowi Huty Ostrowiec. Siedziba redakcji mieściła się na terenie Huty im. Marcelego Nowotki przy ulicy Traugutta 2²⁷.

„Walczymy o Stal” stanowiło organ Komitetu Fabrycznego PZPR, Rady Zakładowej, Dyrekcji i Zarządu Fabrycznego ZMP Hu-

ski wówczas okres stanu wojennego. Ponadto kierował periodykiem, gdy wydawcą pisma była RSW „Prasa”, Huta Ostrowiec spółki: „Drogowiec” i ATW. Z inicjatywy Turczyńskiego od 1990 r. „Walczymy o Stal” ukazuje się pod zmienionym tytułem „Gazeta Ostrowiecka”. Pierwszy numer następczyni „Walcówki” ukazał się drukiem w 1992 r. i wychodzi do dziś jako tygodnik lokalny. Obecnie stanowisko redaktora naczelnego, niezmiennie od 1980 r. piastuje Wojciech Turczyński, w: Agnieszka Śliwa, „PZPR a prasa fachowa na przykładzie »Walczymy o Stal«” w: Małgorzata Dajnowicz, Adam Miodowski (red.), *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku*, 277–286; „Walczymy o Stal – najstarsza gazeta zakładowa w Kielecczyźnie”, 7–8.

²¹ Agnieszka Śliwa, „PZPR a prasa fachowa na przykładzie »Walczymy o Stal«”, 279–280.

²² Jolanta Kępa, „Twórcy prasy zakładowej Kielecczyzny (1945–1989)”, *Kieleckie Studia Bibliologiczne*, t. 4, 1998, 156–158; Kinga Niekurzak, „»Walczymy o Stal« jako przykład pisma zakładowego”.

²³ Jolanta Kępa, „Twórcy prasy zakładowej Kielecczyzny”, 156–158; „Walczymy o Stal – najstarsza gazeta zakładowa w Kielecczyźnie”, 8; Agnieszka Śliwa, „PZPR a prasa fachowa na przykładzie »Walczymy o Stal«”, 280.

²⁴ „»Walczymy o Stal« – najstarsza gazeta zakładowa w Kielecczyźnie”, 11.

²⁵ Kinga Niekurzak, „»Walczymy o Stal«” jako przykład pisma zakładowego”.

²⁶ Agnieszka Śliwa, „PZPR a prasa fachowa na przykładzie »Walczymy o Stal«”, 282.

²⁷ „Walczymy o Stal” – stopka redakcyjna.

ty im. Marcelego Nowotki²⁸. Tygodnik był „cennym pomocnikiem” w działalności polityczno-wychowawczej, a także społeczno-kulturalnej organizacji partyjnej ostrowieckiej huty.

Profil czasopisma zakładowego determinowany był ustaleniami dyrekcji zakładu wspólnie z zakładowymi organizacjami partyjnymi i samorządami robotniczymi, uwzględniającymi potrzeby potencjalnego adresata, którym był „robotnik”, mobilizując go do pracy na rzecz partii i zakładu.

Następczyni „Walcówki” ukazuje się do dziś, od 1990 r. jako tygodnik regionalny, pod zmienionym tytułem „Gazeta Ostrowiecka”.

Działalność kulturalna i społeczna w świetle tematyki prezentowanej na łamach periodyku „Walczymy o Stal” w latach 1953–1956 ze szczególnym uwzględnieniem wybranych zakładowych instytucji kultury

Problematykę „Walczymy o Stal” określał podtytuł pisma, który funkcjonował do 1966 r. i brzmiał „Organ Komitetu Fabrycznego PZPR”, przemianowany później na „Organ Samorządu Robotniczego Huty im. Marcelego Nowotki w Ostrowcu”.

Do listy zadań, jakie wypełniano za pośrednictwem periodyku zakładowego, można zaliczyć:

- systematyczne informowanie załogi o problemach produkcji i przedsięwzięć zakładu,
- wyrażanie opinii i zwalczanie negatywnych zjawisk w życiu zakładu,
- czynnik społecznej krytyki i kontroli²⁹.

Działania te przyczyniały się do integracji załóg, a także do kształtowania socjalistycznych stosunków międzyludzkich w zespołach pracowniczych. Ponadto prezentowanie i popularyzowanie „ludzi dobrej roboty” miało wpływ na pozytywny stosunek do pracy³⁰.

Na łamach czasopisma „Walczymy o Stal” oprócz tematyki dotyczącej działalności zakładu, organizacji partyjnych, pracy ideowo-

²⁸ Mieczysław Adamczyk, Jolanta Dziękałowska, *Prasa Kielecczyzny w latach 1811–1989*, t. 2, 39.

²⁹ Maria Siuda, *Prasa województwa kieleckiego w latach 1944–1989*, 228.

³⁰ *Ibidem*, 229.

-wychowawczej wiele pisano na temat życia społecznego i kulturalnego mieszkańców i pracowników huty w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Analiza jakościowa periodyku „Walczy my o Stal” pozwoliła na wyodrębnienie następujących kategorii:

- działalność Huty im. Marcelego Nowotki w Ostrowcu Świętokrzyskim,
- działalność organizacji partyjnych, związkowych, społecznych i młodzieżowych,
- sport,
- wiadomości lokalne,
- kultura,
- oświata i edukacja,
- sprawy społeczne (socjalne),
- rozrywka,
- turystyka,
- przodownicy pracy.

Tabela 1. Problematyka poruszana na łamach „Walczy my o Stal” w latach 1953–1956³¹

Tematyka czasopisma	„Walczy my o Stal” w latach 1953–1956					
	1953	1954	1955	1956	razem	wartość %
Działalność Huty im. Marcelego Nowotki w Ostrowcu Św.	110	175	166	193	644	29,31
Działalność organizacji partyjnych, związkowych, społecznych i młodzieżowych	112	127	116	101	456	20,75
Sport	97	97	81	79	354	16,11
Wiadomości lokalne	32	35	58	72	197	8,97
Kultura	22	32	36	36	126	5,73
Oświata i edukacja	28	31	27	38	124	5,64
Sprawy społeczne (socjalne)	16	43	31	25	115	5,23
Rozrywka	8	19	28	11	66	3,00
Turystyka	15	6	23	19	63	2,87
Przodownicy pracy	10	20	9	13	52	2,37
Ogółem					2197	99,98*

* Kolumna „Ogółem”: $20,75 + 29,31 + 5,23 + 2,37 + 5,64 + 5,73 + 2,87 + 6,11 + 8,97 + 3,00 = 99,98$.
Różnica 0,02 wynika z przyjętej metody zaokrąglania przez algorytm programu Microsoft Excel.
Źródło: opracowanie własne na podstawie czasopisma „Walczy my o Stal” w latach 1953–1956.

³¹ Zob. też Agnieszka Śliwa, „PZPR a prasa fachowa na przykładzie »Walczy my o Stal«”, 281–282.

Redakcja periodyku „Walczyliśmy o Stal” wiele miejsca poświęciła tematyce kulturalnej i społecznej. W kategorii kultura w analizowanych latach wyodrębniono 126 publikacji, co stanowi 5,75% badanego materiału, natomiast tematyka spraw społecznych stanowiła 5,23% (115 artykułów). Redakcja bogato relacjonowała wydarzenia okolicznościowe z imprez kulturalnych odbywających się na terenie miasta i zakładu³².

Jak donosiło pismo, działalnością kulturalną zajmowały się instytucje kultury, zwłaszcza przyzakładowe: Ostrowiecki Dom Robotniczy, Klub Fabryczny, Zakładowy Dom Kultury, Osiedlowy Dom Kultury, Biblioteka Zakładowa, jak również Techniczna i Miejska Biblioteka Publiczna. Ponadto w działalność tę włączyły się kina: „Hutnik”, „Przewodnik”, „Zorza” i „Bajka”, a także: kluby: „Klub Młodość” „Klub Technika SITPH” założony przez Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego, „Primo”, „Perspektywy”, „Galeria”. U schyłku lat 50. XX w. powstał Dyskusyjny Klub Filmowy (DKF), który dbał o przygotowanie prelekcji, projekcji oraz rozpowszechniał informacje o swojej działalności. W ofercie miał prezentację „kina ambitnego” – były to filmy artystyczne, dokumentalne i archiwalne.

Charakterystyka wybranych instytucji kultury

Bogata działalność instytucji kultury świadczy o wysokim poziomie rozwoju życia kulturalnego. Domy kultury, kluby, kina, biblioteki, zespoły muzyczne i taneczne, orkiestry, a także stowarzyszenia twórców to nieodłączny element artystycznej strony miasta, a także Huty Ostrowiec. Na terenie miasta w latach 1953–1956 istniało wiele takich instytucji. Wybrane i zaprezentowane poniżej to instytucje działające w strukturach zakładowych i najczęściej goszczące na łamach pisma „Walczyliśmy o Stal”.

W roku 1946 został otwarty dom kultury. Było to miejsce, w którym mieszkańcy, a w szczególności pracownicy huty korzystali z atrakcji kulturalnych, takich jak: odczyty, prelekcje, konferencje, potańcówki, a także spotkania autorskie z pisarzami, np. z Jerzym Putramentem, pisarzem Polski Ludowej i posłem na Sejm. Organizatorem spotkania była Rada Zakładowa, która wystąpiła

³² Ibidem, 284.

z apelem na łamach „Walczymy o Stal” o liczne przybycie hutników i użytkowników Biblioteki Zakładowej wraz z rodzinami³³. Organizatorem innego spotkania z powieściopisarzem Sylwestrem Banasiem był Wydział Oświaty. Na spotkanie licznie przybyła młodzież ostrowieckich szkół³⁴.

Rok później (1947) został otwarty Ostrowiecki Dom Robotniczy, w którym odbywały się imprezy kulturalne i teatralne. Odwiedzający uczestniczyli w licznych akademiach i uroczystościach organizowanych z okazji świąt państwowych³⁵. Z dużym zainteresowaniem mieszkańcy miasta, uczniowie, nauczyciele, a także robotnicy uczestniczyli w uroczystościach Dni Oświaty, Książki i Prasy, biorąc czynny udział w spotkaniach: „Robotnik, nauczyciel i uczeń – najbardziej chłonni odbiorcy książek”³⁶. Ostrowiecki Wydział Kultury Prezydium Miejskiej Rady Narodowej przy współpracy Rady Zakładowej ostrowieckiej huty organizował dla hutników spotkania z przedstawicielami innych zawodów, chociażby z geologami. Jan Klimek pisał na łamach „Walczymy o Stal”: „Spotkanie naukowców i robotników miało wymiar symboliczny ... Dzień 26 sierpnia długo pozostanie w pamięci robotników. W tym dniu odbyło się pierwsze w dziejach Ostrowca spotkanie robotników z profesorami – geologami ...”³⁷.

Wraz z postępowaniem technicznym oraz gospodarczym ostrowieckiej huty rozwijało się życie społeczno-kulturalne i oświatowe, które koncentrowało się w Klubie Fabrycznym. W jego strukturach działały sekcje artystyczne: chór, orkiestra, balet, zespół taneczny, zespół recytatorski, sekcja sceniczna. Instruktorami uczestniczącymi w rozwoju młodych amatorów byli m.in.: Wincenty Walasek, Stanisław Górny, Stanisław Szypowski, Bronisław Kosztowniak, Henryk Suchodolski. W ramach Klubu działała biblioteka. Ponadto odbywały się tam liczne uroczystości, takie jak Dzień Hutnika czy święto 1 Maja³⁸.

³³ „Spotkamy się z Jerzym Putramentem”, *Walczymy o Stal*, nr 44, 1955, 2.

³⁴ A. Kaczmarczyk, „Spotkanie Sylwestra Banasia z czytelnikami”, *Walczymy o Stal*, nr 12, 1954, 4.

³⁵ Jan Klimek, „1 Maja – Święto Pracy i Pokoju”, *Walczymy o Stal*, nr 17, 1953, 1.

³⁶ „Dni Oświaty, Książki i Prasy w Ostrowcu”, *Walczymy o Stal*, nr 20, 1953, 1.

³⁷ Jan Klimek, „Uroczyste spotkanie geologów z robotnikami”, *Walczymy o Stal*, nr 35, 1953, 2.

³⁸ „Uroczysta akademie pierwszomajowa ostrowieckich hutników”, *Walczymy o Stal*, nr 18, 1953, 2; „Hutnicy Ostrowca z radością i dumą obchodzili swoje Święto”, *Walczymy o Stal*,

W działalność społeczno-kulturalną licznie angażowały się również kobiety hutniczek, biorąc czynny udział w różnych imprezach okolicznościowych, czcząc je czynem i nowymi zobowiązaniami³⁹.

Zakładowy Dom Kultury (ZDK) tworzył centralny ośrodek życia kulturalnego na terenie Ostrowca Świętokrzyskiego. Powstał z połączenia Domu Robotniczego z Klubem Fabrycznym. Aktywną działalność ZDK prowadził od września 1954 r. Działały tam zespoły oświatowe i artystyczne: chór, soliści, balet, zespół smyczkowy, zespół mandolinistów, zespoły wokalnie-instrumentalne, orkiestra, sekcja plastyczna, sekcja teatralna, koło plastyków amatorów, sekcja młodych filmowców i kinomanów. W amatorskim ruchu artystycznym uczestniczyli tylko ludzie najbardziej oddani. Poświęcali wolne chwile na próby i udział w występach, które często wypadały w okresie urlopowym. Przy ZDK istniał ponadto klub „Perspektywy”, następnie „Galeria”.

Zakładowy Dom Kultury działał przede wszystkim w środowisku robotniczym. Występy, imprezy, spotkania były przygotowywane dla pracowników największego zakładu w mieście. Był miejscem, z którego korzystały władze miasta, organizując tam obchody świąt państwowych.

Wystarczy wspomnieć chociażby uroczystości 22 Lipca czy uczczenie Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej (6–7 listopada 1917). Robotnicy mieli okazję oglądać: występy piosenkarzy, zespołów, satyryków, grup artystycznych, pokazy mody. Gościli tam m.in.: Marta Mirska, Mieczysław Fogg, zespoły pieśni i tańca z różnych miast. Spośród imprez odbywających się w murach ZDK wymienić można: Dni Ostrowca, Dzień Kolejarza, Światowy Tydzień Młodzieży, Dzień Hutnika, Dzień Kobiet, Dni Kultury i Techniki Radzieckiej, Hutnicze Prezentacje Teatralne, przegląd aktywności kulturalnej, eliminacje miejskie, np. do konkursów piosenki radzieckiej, jubileusz gazety zakładowej „Walczymy o Stal”, bale sylwestrowe. Pomimo że nazwa placówki wskazywała na zakładowy ośrodek kultury, to jednak korzystali z niego wszyscy mieszkańcy Ostrowca

nr 19, 1953, 2–3; Waclaw Włostowski, „Klub Fabryczny zaczyna tętnić życiem”, *Walczymy o Stal*, nr 8, 1954, 7; „O pracy niektórych sekcji”, *Walczymy o Stal*, nr 15, 1954, 9.

³⁹ Agnieszka Śliwa, „Wizerunek kobiety w prowincjonalnej prasie fachowej w okresie PRL-u na przykładzie czasopisma »Walczymy o Stal« w latach 1951–1956, *Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych*, nr 2(9), 2020, 64–65.

Świętokrzyskiego i okolic. Przez długi czas ZDK był jedynym domem kultury w Ostrowcu Świętokrzyskim⁴⁰.

Powstała w 1945 r. biblioteka zakładowa cieszyła się dużym zainteresowaniem wśród pracowników huty, słuchaczy miejscowego studium nauczycielskiego oraz mieszkańców miasta. Stanowisko kierownika ksiąźnicy piastowała wówczas Genowefa Krasieńska, która ponadto na łamach pisma „Walczy my o Stal” prowadziła stałą rubrykę „Książki które warto przeczytać” ze zbiorów biblioteki zakładowej⁴¹. „Walcówka”⁴² donosiła:

Dzięki władzy ludowej biblioteki zapełniały się pięknymi i wartościowymi książkami, które warto przeczytać, one to bowiem pomogą Wam w Waszej codziennej pracy ... Jeżeli interesuje Was nowe życie wsi przeczytajcie książkę p.t. Lenin i Stalin „O Socjalistycznej przebudowie wsi” ... Bardzo ciekawa jest też książka Marks, Engels, Lenin i Stalin „O Wyzwoleniu kobiety i jej roli w walce o socjalizm” ... Książka pokazuje nam, że kobieta może mieć prawdziwe uprawnienie i całkowite wyzwolenie tylko w ustroju socjalistycznym. Warto aby tę książkę przeczytały wszystkie nasze kobiety...⁴³

Biblioteka przeprowadzała akcje propagandowe mające na celu popularyzację literatury. Wystawiała swoje stoisko podczas Dni Oświaty, Książki i Prasy. Organizowane były wystawy związane m.in. z obchodami: Dni Oświaty, Książki i Prasy, Międzynarodowego Dnia Dziecka („Czy znasz tę bajkę?”), jak również spotkania z pisarzami (np. z Danutą Bieńkowską, Seweryną Szmaglewską). Biblioteka organizowała inicjatywy wspólnego czytania i konkursy czytelnicze cieszące się dużym uznaniem wśród korzystających z jej zbiorów osób dorosłych oraz dzieci i młodzieży⁴⁴.

⁴⁰ Wacław Włostowski, „Zakładowy Dom Kultury ośrodkiem życia kulturalnego w naszym mieście”, *Walczy my o Stal*, nr 40, 1954, 5; „Z uroczystości lipcowych...”, *Walczy my o Stal*, nr 27, 1955, 2; „Z obchodu Dnia Kolejarza”, *Walczy my o Stal*, nr 34, 1955, 4; „Spotkanie z przyjacielem”, *Walczy my o Stal*, nr 12, 1955, 1, 3; „W sobotę i niedzielę wojewódzkie eliminacje artystyczne”, *Walczy my o Stal*, nr 15, 1955, 3; W.Z., „Marta Mirska w Ostrowcu”, *Walczy my o Stal*, nr 11, 1956, 7; „Z życia ZDK”, *Walczy my o Stal*, nr 31, 1956, 4; M. Wojtasik, „Wystawa prac amatorów – plastyków dużym wydarzeniem kulturalnym w Ostrowcu”, *Walczy my o Stal*, nr 40, 1956, 2; W. Zarzycki, „Z kulturalnego życia Ostrowca”, *Walczy my o Stal*, nr 37, 1957, 2-3; „45 lat działalności kulturalnej”, *Walczy my o Stal*, nr 36, 1963, 3.

⁴¹ Genowefa Krasieńska, „Książki, które warto przeczytać”, *Walczy my o Stal*, nr 17, 1953, 8.

⁴² „Walcówka” – potocznie używana nazwa pisma „Walczy my o Stal”.

⁴³ Genowefa Krasieńska, „Książki, które warto przeczytać”, 8.

⁴⁴ Genowefa Krasieńska, „Biblioteka klubu fabrycznego w walce o rozwój oświaty i kultury”, *Walczy my o Stal*, nr 27, 1953, 2; „Przez książkę do rozumów i serc”, *Walczy my o Stal*, nr 5,

Ponadto na łamach periodyku „Walczymy o Stal” swoje propozycje książkowe prezentowała biblioteka techniczna, która swą działalność prowadziła od 1880 r. Była jedną z najstarszych bibliotek technicznych w Polsce. Jak wskazuje nazwa, gromadziła przede wszystkim literaturę fachową, czasopisma specjalistyczne krajowe i zagraniczne, fotokopie i tłumaczenia⁴⁵.

Kolejną biblioteką w Ostrowcu Świętokrzyskim była Miejska Biblioteka Publiczna, która powstała w 1946 r. Placówka kulturalna udostępniała księgozbiór, a także proponowała wypożyczenia międzybiblioteczne. Organizowała ciekawe spotkania autorskie, konkursy, wystawy, wieczorki poetyckie, pogadanki. Książnica szeroko propagowała czytelnictwo wśród mieszkańców i hutników, wykorzystując szpalty czasopisma „Walczymy o Stal”. Jedną z osób pełniących funkcję kierowniczą w bibliotece, o której pisano w periodyku, była Barbara Machula⁴⁶.

Ostrowieckie kino „Hutnik” propagowało rodzimą i zagraniczną kinematografię, prowadziło ciekawe inicjatywy: pierwszy w mieście maraton filmowy, a także było organizatorem premier filmowych, podczas których widzowie mogli spotkać się z reżyserem i aktorami. Ponadto kino prowadziło imprezy mające na celu zaprezentowanie szerokiej publiczności filmów pochodzących z różnych krajów, np.: prezentowano produkcje polskie (*Przygoda na Mariensztacie*), chińskie (*Kiedy się pobierzemy*), kubańskie (*Pedro odchodzi od Sierry*), amerykańskie (*Dziennik marynarza*), a także francuskie, węgierskie, jugosłowiańskie, czeskie, bułgarskie czy szwedzkie. Widzowie mogli zgłębiać sztukę filmową dzięki takim imprezom, jak: Dni Filmów Polskich, Festiwal Filmów Radzieckich, Przegląd Filmów Wojennych czy Miesiąca Pogłębiania Przyjaźni Polsko-Radzieckiej⁴⁷.

1955, 3; „Książka – najlepszym przyjacielem”, *Walczymy o Stal*, nr 24, 1955, 5; „Co czytają nasi hutnicy z literatury pięknej...”, *Walczymy o Stal*, nr 3, 1957, 7; „Zapraszamy na wspólne czytanie”, *Walczymy o Stal*, nr 34, 1954, 2; „Zapraszamy na wieczory bajek”, *Walczymy o Stal*, nr 43, 1955, 4.

⁴⁵ J. Tkaczyk, „Co czytają nasi hutnicy ...w technicznej?”, *Walczymy o Stal*, nr 3, 1957, 7.

⁴⁶ „Biblioteka miejska obchodzi XX-lecie”, *Walczymy o Stal*, nr 37, 1968, 4; D.M., „W miejskiej bibliotece. Nowe formy działalności kulturalno-oświatowej”, *Walczymy o Stal*, nr 7, 1974, 3.

⁴⁷ J.K., „Dni Filmów Polskich w Ostrowcu”, *Walczymy o Stal*, nr 35, 1953, 4; „Festiwal Filmów Radzieckich”, *Walczymy o Stal*, nr 40, 1953, 2, 4; W. Zarzycki, „Z kulturalnego życia...”, 2-3.

Przy Zakładowym Domu Kultury w latach 1954–1957 funkcjonowało kino „Przewodnik” jako placówka związkowa. Na terenie miasta swą działalność prowadziły jeszcze dwa inne kina, mianowicie „Bajka” i „Zorza”.

W Ostrowcu Świętokrzyskim prężnie działało Towarzystwo Miłośników Ostrowca liczące w latach 70. XX w. 45 członków zwykłych i 10 honorowych. Wśród mężczyzn w strukturach Towarzystwa prężnie działała grupa kobiet, np. Benigna Dziurkowska, i Stanisława Kowalska. Członkowie propagowali dorobek kulturalny miasta. Ich praca skupiała się na pielęgnowaniu historii, a także dbaniu o rozwój miasta. W ramach Towarzystwa działały sekcje: propagandowo-wydawnicza, estetyki miasta, ochrony środowiska, dokumentacji historycznej. Sekcja wydawnicza w latach 70. XX w. wydawała „Zeszyty Ostrowieckie”, na których łamach członkowie z dużym zaangażowaniem starali się zapoznać z historią regionu i życiem kulturalnym jak największą grupę społeczną miasta Ostrowca i okolicznych miejscowości. Członkowie sekcji propagandowo-wydawniczej i dokumentacji historycznej prowadzili również kronikę hutniczego miasta, na której kartach zapisywali najważniejsze wydarzenia w każdym roku, ze szczególnym uwzględnieniem historii Ostrowca Świętokrzyskiego. Ponadto członkowie sekcji kompletowali wycinki prasowe mówiące o przeobrażeniach i zmianach zachodzących w zakładach pracy oraz ludziach – współtwórcach rozwoju miasta⁴⁸.

Instytucje kultury z terenu miasta współpracowały z różnymi pozamiejscowymi ośrodkami kultury i towarzystwami. Miłośnicy historii, działacze regionalni czy artyści uprawiający różne dziedziny rozpowszechniali swoją twórczość poprzez koncertowanie, prezentowanie swych osiągnięć i prac, a także organizując prelekcje i spotkania autorskie. Działania te prowadziły do ożywienia życia społeczno-kulturalnego Ostrowca Świętokrzyskiego oraz pobliskich miejscowości.

Nie lada gratką, szczególnie dla kobiet mieszkających w mieście hutniczym i okolicach, były pokazy mody. Pierwszy z nich, w których wzięła udział liczna grupa, odbył się w 1956 r. Prezentowana była odzież, którą można było zakupić w sklepach PSS i MHD w Ostrowcu Świętokrzyskim. Organizatorem wydarzenia było Woje-

⁴⁸ „Pożyteczna działalność Towarzystwa Miłośników Ostrowca”, *Walczy my o Stal*, nr 18, 1976, 4.

wódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Odzieżą w Radomiu oraz hurtownia w Ostrowcu. Modne i eleganckie części garderoby kobiety miały również możliwość podziwiać podczas „Parady gwiazd” w 1957 r. Ubiory „Galluxu” prezentowały wicemiss Polski – Teresa Kłoszewska i miss Warszawy – Jadwiga Madejczyk⁴⁹.

W tym miejscu należy wspomnieć o kobiecie estrady, rodowitej ostrowczance, o której pisała redakcja „Walczymy o Stal”: „Rewelacyjna amatorka, wielki talent” – Mirze Kubasińskiej, piosenkarce pochodzącej z Ostrowca Świętokrzyskiego. Pierwsze kroki stawiała w młodzieżowym zespole rozrywkowym ZMS. Miała ogromny talent, którego nikt w rodzinnym mieście w porę nie dostrzegł. Wyjechała więc do Rzeszowa. Tam błyskawicznie zrobiła karierę. Występowała w najlepszym polskim programie estradowym *Julia, czyli delikatność uczuć*. W latach 60. występowała wspólnie z Tadeuszem Nalepą. Duet ten był znany w całym kraju. Ostrowiec Świętokrzyski mógł być dumny z młodej piosenkarki, która wkrótce stała się prawdziwą gwiazdą estrady⁵⁰.

Trzonem placówek kulturalnych są ludzie, którzy swą pasją zarażają społeczeństwo. Bez nich życie kulturalne byłoby ubogie bądź nie istniałoby w ogóle. Miasto Ostrowiec w swojej historii miało wielu zasłużonych, którzy dbali o upowszechnianie kultury wśród lokalnej społeczności.

Zakończenie

Prasa Kielecczyny ma długą historię i tradycję, którą od 1951 r. kontynuował periodyk „Walczymy o Stal”. Realizując w wysokim stopniu zadania prasy zakładowej, redakcja czasopisma umiejętnie poruszała zagadnienia związane z życiem społecznym i kulturalnym lokalnej społeczności. Artykuły zamieszczane w czasopiśmie w badanym okresie stanowią zaledwie fragment opisu tego, jak wyglądało życie społeczne i kulturalne w okresie PRL-u.

W analizowanym okresie na łamach pisma „Walczymy o Stal” pokazywano, jak kobiety starają się wnieść swój wkład w organizację życia społecznego i kulturalnego lokalnej społeczności. Pomimo dominacji mężczyzn praktycznie w każdej dziedzinie próbowały

⁴⁹ W.Z., „Marta Mirska w Ostrowcu”.

⁵⁰ „Sami nie wiemy co posiadamy”, *Walczymy o Stal*, nr 43, 1963, 3.

zaistnieć jako: modelki, bibliotekarki, artystki, a także animatorki i kreatorki działań kulturalnych, często łącząc role żony, matki, wzorowej pracownicy i działaczki społecznej⁵¹. Ponadto zamieszczone informacje dały możliwość scharakteryzowania instytucji upowszechniania kultury i podejmowanych przez nie inicjatyw.

Głównym ośrodkiem życia kulturalnego był Zakładowy Dom Kultury. Tam odbywała się bowiem większość imprez o charakterze kulturalnym, a także działały różnorodne sekcje i koła zainteresowań. Do grupy instytucji kultury możemy ponadto zaliczyć: prężnie działający Ostrowiecki Dom Robotniczy, Klub Fabryczny, osiedlowe domy kultury, biblioteki, a także kina.

Wskazane instytucje były również miejscami, poprzez które ówczesna władza ukierunkowywała zainteresowania ludności, starając się wnikać w niemalże każdą przestrzeń życia społecznego obywateli, ingerując nawet w ich czas wolny, ponieważ „w rozumieniu koncepcji socjalistycznych czas wolny jest znakomitą okazją do kształtowania świadomości społecznej”⁵².

Bibliografia

Źródła

- „Biblioteka miejska obchodzi XX-lecie”, *Walczymy o Stal*, nr 38, 1968, 2.
- „Co czytają nasi hutnicy z literatury pięknej...”, *Walczymy o Stal*, nr 3, 1957, 7.
- D.M., „W miejskiej bibliotece. Nowe formy działalności kulturalno-oświatowej”, *Walczymy o Stal*, nr 7, 1974, 3.
- „Dni Oświaty, Książki i Prasy w Ostrowcu”, *Walczymy o Stal*, nr 20, 1953, 1.
- „Festiwal Filmów Radzieckich”, *Walczymy o Stal*, nr 40, 1953, 2, 4.
- „Hutnicy Ostrowca z radością i dumą obchodzili swoje Święto”, *Walczymy o Stal*, nr 19, 1953, 2–3.
- J.K., „Dni Filmów Polskich w Ostrowcu”, *Walczymy o Stal*, nr 35, 1953, 4.
- Kaczmarczyk, A. „Spotkanie Sylwestra Banasia z czytelnikami”, *Walczymy o Stal*, nr 12, 1954, 4.

⁵¹ Agnieszka Śliwa, „Wizerunek kobiety w prowincjonalnej prasie fachowej”, 59–66.

⁵² Wróblewski Artur, „Podwórka, świetlice i działki. Jak wyglądał czas wolny w PRL?” [online]. [dostęp: 18.07.2020]. Dostępne w World Wide Web: <https://nowahistoria.interia.pl/aktualnosc/news-podwórka-swietlice-i-działki-jak-wyglądał-czas-wolny-w-prl,nld,1845512>.

- Klimek, Jan. „1 Maja – Święto Pracy i Pokoju”, *Walczymy o Stal*, nr 17, 1953, 1.
- Klimek, Jan. „Uroczyste spotkanie geologów z robotnikami”, *Walczymy o Stal*, nr 35, 1953, 2.
- Krasińska, Genowefa. „Biblioteka klubu fabrycznego w walce o rozwój oświaty i kultury”, *Walczymy o Stal*, nr 27, 1953, 2.
- Krasińska, Genowefa. „Książki, które warto przeczytać”, *Walczymy o Stal*, nr 17, 1953, 8.
- „Książka – najlepszym przyjacielem”, *Walczymy o Stal*, nr 24, 1955, 5.
- „Pożyteczna działalność Towarzystwa Miłośników Ostrowca”, *Walczymy o Stal*, nr 18, 1976, 4.
- „Przez książkę do rozumów i serc”, *Walczymy o Stal*, nr 5, 1955, 3.
- „Sami nie wiemy co posiadamy”, *Walczymy o Stal*, nr 43, 1963, 3.
- „Spotkamy się z Jerzym Putramentem”, *Walczymy o Stal*, nr 44, 1955, 2.
- „Spotkanie z przyjacielem”, *Walczymy o Stal*, nr 12, 1955, 1–3.
- „Uroczysta akademія pierwszomajowa ostrowieckich hutników”, *Walczymy o Stal*, nr 18, 1953, 2.
- Tkaczyk, J., „Co czytają nasi hutnicy ...w technicznej?”, *Walczymy o Stal*, nr 3, 1957, 7.
- „W sobotę i niedzielę wojewódzkie eliminacje artystyczne”, *Walczymy o Stal*, nr 15, 1955, 3.
- Włostowski, Waclaw. „Klub Fabryczny zaczyna tętnić życiem”, *Walczymy o Stal*, nr 8, 1954, 7.
- Włostowski, Waclaw. „O pracy niektórych sekcji”, *Walczymy o Stal*, nr 15, 1954, 9.
- Włostowski, Waclaw. „Zakładowy Dom Kultury ośrodkiem życia kulturalnego w naszym mieście”, *Walczymy o Stal*, 1954, nr 40, 5.
- Wojtasik, M., „Wystawa prac amatorów – plastyków dużym wydarzeniem kulturalnym w Ostrowcu”, *Walczymy o Stal*, nr 40, 1956, 2.
- W.Z., „Marta Mirska w Ostrowcu”, *Walczymy o Stal*, nr 11, 1956, 7.
- „Z obchodu Dnia Kolejarza”, *Walczymy o Stal*, nr 34, 1955, 4.
- „Z uroczystości lipcowych...”, *Walczymy o Stal*, nr 27, 1955, 2.
- „Z życia ZDK”, *Walczymy o Stal*, nr 31, 1956, 4.
- „Zapraszamy na wieczory bajek”, *Walczymy o Stal*, nr 43, 1955, 4.
- „Zapraszamy na wspólne czytanie”, *Walczymy o Stal*, nr 34, 1954, 2.
- Zarzycki, W. „Z kulturalnego życia Ostrowca”, *Walczymy o Stal*, nr 37, 1957, 2–3.

Opracowania

- Adamczyk, Mieczysław. *Cztery epoki prasy Kielecczyny 1811–1956*, (Kielce: Kieleckie Towarzystwo Naukowe 1991).
- Adamczyk, Mieczysław. *Prasa Kielecczyny – tradycje i współczesność*, (Warszawa–Kielce: Instytut Kształcenia Nauczycieli: Oddział Doskonalenia Nauczycieli, 1987).
- Adamczyk, Mieczysław. Dzieniakowska, Jolanta. *Prasa Kielecczyny w latach 1811–1989: bibliografia*, t. 2: 1945–1989, (Kielce: Wszechnica Świętokrzyska, 1996).
- Jarska, Natalia. *Kobiety z marmuru. Robotnice w Polsce w latach 1945–1960*, (Warszawa: IPN Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2015).
- Kaleta, Mieczysław. „Kształtowanie się środowiska dziennikarskiego na Kielecczyźnie w Polsce Ludowej”, w: Mieczysław Adamczyk (red.), *Prasa regionalna w 40-leciu Polski Ludowej*, (Kielce: Kielecki Oddział Instytutu Kształcenia Nauczycieli, 1987), 174–183.
- Kępa, Jolanta. „Twórcy prasy zakładowej Kielecczyny (1945–1989)”, *Kieleckie Studia Bibliologiczne*, t. 4, 1998, 151–167.
- Kępa-Mętrak, Jolanta. *Ustawicznie czujni... O dziennikarzach regionu kielecko-radomskiego (i nie tylko)*, (Warszawa: Oficyna Wydawnicza Aspra–JR, 2012), 277–284.
- Niekurzak, Kinga. „Życie kulturalne w Ostrowcu Świętokrzyskim w latach 1951–1981 na łamach tygodnika »Walczymy o Stal«”, praca lic., (Kielce: Uniwersytet Jana Kochanowskiego, 2016), Archiwum Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.
- Niekurzak, Kinga. „Życie kulturalne w Ostrowcu Świętokrzyskim w latach 1951–1981 na łamach tygodnika »Walczymy o Stal«”, *Infotezy. Periodyk naukowy poświęcony mediom i nauce o informacji*, t. 6, nr 1, 2018, 1–8.
- Pisarek, Walery. *Analiza zawartości prasy*, (Kraków: Ośrodek Badań Prasoznawczych, 1983).
- Siuda, Maria. *Prasa województwa kieleckiego w latach 1944–1989. Studium historycznoprasoznawcze*, (Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, 2012).
- Słomkowska, Alina. *Prasa w PRL. Szkice historyczne*, (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1980).
- Śliwa, Agnieszka. „PZPR a prasa fachowa na przykładzie »Walczymy o Stal«”, w: Małgorzata Dajnowicz, Adam Miodowski (red.), *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku. Prasa or-*

ganizacji politycznych, (Białystok: Wydawnictwo Humanica, 2017), 277–286.

Śliwa, Agnieszka. „Wizerunek kobiety w prowincjonalnej prasie fachowej w okresie PRL-u na przykładzie czasopisma »Walczymy o Stal« w latach 1951–1956”, *Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobiety*, nr 2(9), 2020, 54–69.

„» Walczymy o Stal« – najstarsza gazeta zakładowa w Kielecczyźnie”, w: *Dwudziestolecie gazet zakładowych Kielecczyzny*, (Kielce: Wojewódzka Komisja Związków Zawodowych, 1971), 7–12.

Publikacje internetowe

Wróblewski, Artur. „Podwórka, świetlice i działki. Jak wyglądał czas wolny w PRL?” [online] [dostęp: 18.07.2020]. Dostępne w World Wide Web: <https://nowahistoria.interia.pl/aktualnosci/news-podwórka-swietlice-i-dzialki-jak-wygladal-czas-wolny-w-prl,nId,1845512>.